

HERDER

...zodat het volk van de HEER niet wordt als een kudde schapen zonder herder. (Numeri 27,17)

Psalm 23

De dichter Leo Herberghs schreef eens de volgende bewerking van Psalm 23:

de heren zijn onze herders
zij leiden ons over ligweiden
naar wateren van recreatie
en rust van grazige weiden
ze bouwen voor ons snelwegen
zodat we ons kunnen verplaatsen
en zorgen voor treinen en vliegvelden
maken geluiddicht onze woning
niets zal ons ooit nog ontbreken
[...]
steeds gaan zij ons voor, onze herders
leggen uit hoe we de weg vinden
in onze belastingformulieren
en waar we ons moeten vervoegen
voor een visakte of een huurwoning
waar het politiebureau is of het stadhuis
en hoe door het dal van doodse schaduwen
we het winkelcentrum kunnen bereiken
waar het ons aan niets zal ontbreken

waar zouden wij zijn als de herders
zelf zouden gaan dwalen, ten prooi
zouden vallen aan twijfels
niet meer treden in sporen van waarheid
niet met stok en staf ons voorgaan

en het kwaad niet meer zouden vrezen?

Dwalen

‘De heren’ – het zijn de mensen (meestal mannen) die het voor het zeggen hebben in onze wereld. Die aan de touwtjes trekken. Die onze welvaartsstaat lijken te garanderen. Maar je voelt aan de toon van het gedicht: er is iets mis. Is het moderne leven echt wel zo vlekkeloos? En dan: het gaat over louter materiële zaken. Waar zijn de diepere dingen des levens? Waar is God?

Of zit de angel vooral in dat laatste: ‘waar zouden wij zijn als de herders zelf zouden gaan dwalen’? Dat lijkt namelijk in onze tijd steeds meer het geval. Er gaat veel goed, laten we dat niet vergeten, maar er gaat ook nogal wat mis. Daardoor is er een groot wantrouwen ontstaan jegens de overheid. En CEO’s van oliemaatschappijen en banken vallen ook nogal eens van hun voetstuk. Wie leiding geeft, wordt met argusogen gevolgd.

Leiderschap is herderschap

Herderschap is in de Bijbel hét toonbeeld van leiderschap. Kijk maar naar Mozes. Hij staat op het punt afscheid te nemen van het volk dat hij heeft geleid. Maar voordat hij een stapje terug moet doen, vraagt hij de Eeuwige om een opvolger die als een herder over het volk zal waken. Zo’n herder was Mozes zelf ook geworden. Geworden. Hij was het aanvankelijk niet. Een terugblik:

Mozes was opgegroeid aan het Egyptische hof. Hij was de adoptiefzoon van een Egyptische prinses. Van het volk Israël waaruit hij was voortgekomen, wist hij weinig tot niets, laat staan van de God die dat volk op het spoor was gekomen. Een groot rechtvaardigheidsgevoel had wel in zijn DNA gezeten. Misschien zelfs iets teveel. Toen hij op een dag zag hoe een Egyptenaar een Israëlitische dwangarbeider mishandelde, kookte zijn bloed zó dat hij de Egyptenaar dood sloeg. Mozes moordenaar. De herder was nog ver weg.

De stem

Mozes was toen gevlucht, had vervolgens jaren doorgebracht bij iemand die zijn schoonvader zou worden, maar werd op een dag van zijn sokken geblazen door een overweldigende religieuze ervaring. Het was bij een brandende braamstruik en Mozes was alleen. Een vreemde stem van gene zijde had een verpletterend

appel op hem gedaan. De stem nam het op voor dat tot slaaf gemaakte volk Israël. En hij, Mozes, moest de spreekbuis worden van die stem. Hij moest terug naar datzelfde hof waar hij was opgegroeid en daar pleiten voor de verschopten. Maar Mozes had tegengestribbeld. 'Ik ben een slechte spreker,' had hij gezegd, 'Kan een ander het niet doen?' Maar de bange Mozes had zich niet kunnen onttrekken aan de klem van de stem. 'Ik zal je wel leren hoe je spreken moet,' had de stem beloofd. Wel, Mozes had het geleerd. Hij had het opgenomen tegen de farao, en geholpen door een aantal rampen die over Egypte waren gekomen, vond het volk Israël onder leiding van Mozes een bevrijdende weg richting een eigen land. De contouren van een herder werden al zichtbaar in hem.

Hij had het geleerd

Maar de weg was lang geweest. En moeilijk. Het volk Israël bleek bepaald geen kudde makke schapen. Mozes had er zich vaak over beklaagd tegenover de stem die hem had geroepen. Maar nooit had Mozes het volk in de steek gelaten. Sterker nog, ter wille van die kudde eigenzinnige schapen, had hij de stém wel in de steek willen laten. De stem van de Eeuwige had namelijk op een dag gezegd dat Hij het ondankbare volk wilde afschrijven. 'Schrijf mij dan ook maar af,' had Mozes gezegd, 'Dan ga ik ook niet meer met U verder.'

'Ik zal je leren hoe je spreken moet,' had de stem ooit beloofd. Wel, Mozes had het geleerd. Zó goed dat hij tegenover niemand meer een blad voor de mond nam – ook niet tegen de Eeuwige zelf. Mozes had die dag God een spiegel voorgehouden. 'De Heer is toch een herder?' God zelf leek het even vergeten.

Ego

En zo had Mozes Hem, die alle sterren in zijn hand houdt, omgepraat. Hij ging zo intiem met God om dat de Eeuwige hem zijn vriend ging noemen. Mozes – uit de driftkop van vroeger was een herder tevoorschijn gekomen.

En als er iets kenmerkends was voor het herderschap van Mozes, was het dat zijn ego was verdwenen. 'Ik' was 'wij' geworden. Zelfs toen duidelijk werd dat hijzelf het beloofde land niet zou binnengaan, kwam hem geen klacht over de lippen. Het was zijn ooit ongewilde roeping die hem nu dreef: als het volk er maar kwam. 'Wij' mocht zelfs 'zij' worden. En daarom vroeg hij God of er een opvolger

mocht komen die als een herder over het volk zou waken. Zoals hij zelf had geherderd over het volk. Wat een indrukwekkende gestalte was hij geworden!

Bestuurscultuur

‘Waar zouden wij zijn als de herders / zelf zouden gaan dwalen?’ vroeg de dichter Herberghs zich af. Wel, we zien het vandaag voor onze ogen gebeuren. Een nieuwe bestuurscultuur zouden we krijgen. Maar of die er komt? In Groningen is nog altijd de schade niet betaald. Gedupeerden van de toeslagaffaire wachten nog altijd op een herstelbetaling. Maar 600.000 vermogende spaarders die bezwaar maakten tegen de vermogensbelasting die zij moesten betalen, hebben vóór 20 augustus hun geld wel op de rekening. Hoe kan dat toch?

Een deskundige bracht informatie naar buiten over giftige uitstoot. Het kwam hem te staan op intimidatie. Niet van louche bedrijven, maar van zijn eigen milieudienst – een instrument van de overheid! Journalisten die op zoek gaan naar informatie bij overheidsinstanties, ervaren steevast tegenwerking en onwil. De partijtop van D’66 verdoezelde feiten van grensoverschrijdend gedrag. Het is maar een greep. ‘Waar zouden wij zijn als de herders / zelf zouden gaan dwalen?’ Je begint langzaam te zien wáár we zijn. De barsten van een vertrouwenscrisis trekken door onze samenleving.

Systeem

Och, het zijn natuurlijk niet allemaal slechte mensen zijn, de leidinggevenden in onze maatschappij. De meeste mensen deugen, schreef Rutger Bregman. Maar kennelijk zitten we in een ingewikkeld systeem of systemen gevangen waar ook leidinggevenden ingekapseld kunnen raken en zo ongemerkt gaan dwalen. Alsof een overstijgend anoniem systeem zelf over ons herdert, ja, maar dan ‘herdert’ in de verkeerde zin van het woord. Want het maakt vele dwangarbeiders.

Is dat systeem in de grond niet de economie die tot een afgod is gemaakt? Een afgod die mensen uit elkaar speelt, omdat het verleidt tot een spel van macht, en zelfhandhaving. In dat en door dat systeem lijkt ‘Ik wil het op mijn manier en ik wil het nu’ de heersende mentaliteit geworden. Ik, ik, ik. Maar waar is het ‘wij’? Waar het visioen? Waar is ons beloofde land?

Herder?

Bijbelverhalen zijn spiegels voor onze ziel. Daarom laten wij ook ons naar onszelf kijken: zijn wijzelf eigenlijk ook wel zo'n herder? Een terechte vraag lijkt me in een tijd dat mondige mensen zich niet willen laten vergelijken met makke schapen. Akkoord: geen makke schapen, maar laten we dán ook zelf in de rol van herder stappen. Zijn jij en ik wel zo'n herder voor de ander? Voor de schepping bijvoorbeeld.

Onderzoek wijst uit dat de vliedschaamte weer afneemt. Op Schiphol was het deze week een drukte van jewelste, en niet alleen vanwege personeelstekort. En de gemiddelde Nederlander eet ook niet minder vlees, zo meldde de krant. Tegelijk maakt de meerderheid zich wel oprecht grote zorgen over het klimaat. Maar daar – zo is de heersende mentaliteit –, daar moeten de overheid en bedrijven maar iets aan doen. Kijk, daar wringt een schoen – dat voelt ook iedereen.

Donkere dalen

Zijn jij en ik wel zo'n herder? Een herder voor de schepping, maar ook voor je kinderen, je dierbaren, in je buurt, op je vereniging, in je kerk? Herder zijn is niet gemakkelijk. Het klinkt wel idyllisch. Je moet misschien denken aan een pastorale ansichtkaart uit Drenthe. Maar in Psalm 23 staan niet voor niets de woorden 'Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis'. Een herder moet bereid zijn met en voor de ander door diepe dalen te gaan. Zichzelf op het spel durven zetten.

Ik weet tegelijk hoe gemakkelijk dat gezegd is, maar hoe moeilijk het in de praktijk is. Tijdens mijn werkzaam leven als wijkpredikant en pastor van mijn gemeentewerk heb ik me vaak gerealiseerd hoezeer je pogingen om te 'herderen' rafelige eindjes kennen en maar al te vaak tekortschieten. En als vader van kinderen ken ik mijn tekorten ook. Mijn kinderen nog beter. En durft dit herdertje ter wille van de schepping zelf te beloven dat hij nooit meer zal vliegen?

We zijn wankelmoedige wezens. Maar daarom hebben wij de verhalen van weleer nodig. Ze zijn als een stemvork die ons helpen om dagelijks en wekelijks af te stemmen op de toonhoogte van de stem. Want ook wij worden geroepen. Ook op ons wordt een appel gedaan. Hoor! De stem van de Goede Herder. Hij

klinkt nog altijd door. En *hij* dwaalt niet. Hij is zelf de weg. Je zag zijn contouren al in Mozes, de vriend van God.

In de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest.